

SUHF Forum för bibliotekschefers samarbetsplattform

Förord

Det moderna forskande universitetet växte fram ur och runt museet och biblioteket. Där fanns källorna till kunskap som baserades på text, föremål och material. Med den omfattande digitaliseringen så omskapas villkoren för kunskapsbildning och förmedling. Nya material och media behöver kvalitetssäkras, systematiseras och tillgängliggöras. Öppen vetenskap är som begrepp ett barn av detta millenium, men som företeelse ett ideal från 1700-talet värt fortsatt omsorg och förnyade tekniker. Biblioteket behöver därmed utforska hur vunna framsteg i upplysningens tjänst bäst vårdas och utvecklas.

Den plattform för samverkan mellan lärosätesbiblioteken som följer ger en ram som tecknar angelägna frågor där samarbete kan leda till större och mer effektiva framsteg än om var och en söker lösningar själv. Ur detta breda spektra är det biblioteken själva som väljer vilka uppgifter som är mest angelägna och hur samarbetet bör och kan utformas. Hur framgångsrik plattformen blir för att göra biblioteken till viktiga och framgångsrika delar av sina lärosätens verksamhet och därmed stärka kraften i hela det akademiska systemet avgörs nu av deltagarnas engagemang och förmåga.

Detta sätt att arbeta fram en problemformulering, sätta en ram och sedan lämna spelrum för varierande relevans över tid är som jag ser det föredömligt för lärosätessamarbete. Jag ser gärna att andra nätverk lånar metoden för att ytterligare stärka SUHF:s förmåga att bidra till ett framgångsrikt högskolesystem.

/Peter Aronsson

rektor Linnéuniversitetet, ordförande SUHF Forum för bibliotekschefer

Lärosätesbibliotekens gemensamma utmaningar

Lärosätesbiblioteken står inför gemensamma utmaningar inom många områden, och att arbeta tillsammans med frågorna inom ramen för SUHF Forum för bibliotekschefer kan bidra till såväl ökad kvalitet som effektivare resursanvändning. Genom att arbeta tillsammans kan vi få inspiration och stöd vid prioriteringar. Vi kan dela kompetenser, samarbeta och lära av varandras erfarenheter i framgångar såväl som svårigheter.

Denna samarbetsplattform är avsedd att vara en utgångspunkt för samordnad utveckling av biblioteken och bibliotekens täta samspel med sina lärosäten som är en absolut nödvändig förutsättning för att forskningen och utbildningen ska kunna hålla högsta kvalitet. Plattformen tar vid och uppdaterar det 4-områdesprogram som arbetades fram i anslutning till SUHF:s

manifest *Framtiden börjar nu!*¹ med 2030 som horisont. I plattformen beskrivs ett antal ”knäckfrågor” som vinner på att vi hanterar dem gemensamt, även om det inte kommer vara så att varje fråga direkt måste beröra varje lärosätesbibliotek i lika hög grad. Det handlar om ett antal utmaningar som försvårar eller kräver särskild uppmärksamhet för att biblioteken maximalt ska kunna vara till gagn för lärosätena. Frågornas rättframma konkretion, gör att vi undviker att plattformen blir ett visionsdokument som dubblerar sådant som exempelvis finns i den nationella biblioteksstrategin² eller i lokala, strategiska dokument.

Samarbetsplattformen är tänkt att användas som utgångspunkt för en handlingsplan, med start i diskussioner vid den årliga höstkonferensen. Handlingsplanen ska innehålla konkreta samarbeten och aktiviteter och följas upp kontinuerligt av styrgruppen. Förslag på aktiviteter utifrån angelägna behov kan även komma under året från Forum för bibliotekschefer och styrgruppen. Samarbetsplattformen revideras senast 2023.

Plattformen och dess ”knäckfrågor” handlar till stor del om en strävan efter hållbarhet. Hållbarhet i den vetenskapliga informationsförsörjningen, inte minst ekonomiskt. Det handlar om välorienterade sätt att se på biblioteken som fysiska och digitala platser som stödjer den pedagogiska verksamheten och i förekommande fall säkrar att kulturarv bevaras och tillgängliggörs. Och kanske allra viktigast, det handlar om att bidra till samhället genom att de som lämnar sin utbildning – eller stannar inom akademien – har förutsättningar att söka och kritiskt förhålla sig till information och källor.

Lärosätesbibliotekens uppdrag och kontext

Svenska lärosäten och därmed lärosätesbiblioteken verkar i och påverkas av en rad omständigheter på alltifrån global nivå där samhällsutvecklingen formas av aktuella hållbarhetsfrågor och tekniksprång inom digitalisering till nationell nivå där forsknings- och utbildningspolitik till stor del skapar förutsättningarna för lärosätena. De omständigheter som i nuläget starkast präglar lärosätesbibliotekens verksamheter är utveckling på områden som rör vetenskaplig kommunikation, i synnerhet framväxten av öppen vetenskap och öppen tillgång. Biblioteken har i uppdrag att tillse att lärosätets användare; dess studenter, forskare, lärare och ledningsfunktioner, samt användare i samhället i övrigt, har tillgång till och får stöd i att använda relevant vetenskaplig information. Att stödja kunskapsproduktion och vetenskaplig kommunikation, samt bidra till forskningskommunikation är därmed lärosätesbibliotekens kärnverksamheter.

För att biblioteken ska vara i framkant och leverera professionellt inom nämnda kärnverksamheter måste de förfoga över många slags kompetenser. Bibliotekariekompetensen är förstås central, men bibliotekets uppdrag kräver också andra yrkesroller med exempelvis mer teknisk eller pedagogisk kompetens. Att rekrytera bibliotekarier är dock utmanande eftersom bibliotekarieyrket idag är ett bristyrke. Att rekrytera andra yrkesroller till biblioteket är heller inte alltid enkelt då lärosätet inte fullt ut förstår behovet av denna bredd inom biblioteket. Här behövs fortsatt kommunikation med utbildningsanordnare inom biblioteks- och informationsvetenskap samt med den egna organisationen.

---

¹ SUHF (2013)

² KB (2019)

Även den lokala lärosäteskontexten är av stor betydelse för med vilken kraft biblioteken ska kunna verka. Biblioteket bedriver en verksamhet som befinner sig mitt emellan akademi och verksamhetsstöd. För att kunna fungera i den dubbla rollen behöver biblioteket stå i nära kontakt med akademi såväl som verksamhetsstöd, men även med lärosätets ledning. För att bibliotekets tjänster ska upplevas som värdeskapande och bidra till lärosätets kvalitetsutveckling bör biblioteket i hög grad vara integrerat i lärosätets utbildnings- och forskningsprocesser. Hur universitet och högskolor forskar och utbildar i framtiden är ett visionärt och strategiskt arbete som biblioteken måste delta i för att fortsatt vara relevanta.

Knäckfrågor:

- Hur kan biblioteken vara delaktiga i den digitala transformationen av forskning och utbildning?
- Hur kan biblioteken bli en aktiv del av lärosätets bidrag till hållbar utveckling?
- Hur ska adekvat kompetensförsörjning för bibliotekens olika verksamhetsområden uppnås?
- Hur kan bibliotekens verksamheter utvecklas med utgångspunkt i forskning, t. ex. biblioteks- och informationsvetenskap, pedagogik och datavetenskap?

Lärosätesbibliotekets betydelse för utbildning på grund-, avancerad och forskarnivå

Biblioteket utgör en viktig del av lärosätets pedagogiska verksamhet. Bibliotekets medarbetare har specialistkompetens inom informationssökning (söka, hitta, värdera, hantera och referera till information). Biblioteket är därför en central pedagogisk resurs för att säkerställa att målen i högskolelagen uppfylls, att studenterna efter genomgången utbildning ”utöver kunskaper och färdigheter [ska] utveckla förmåga att söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå, följa kunskapsutvecklingen.”³ För att bidra till kvalitetshöjning av lärosätets utbildningar krävs att biblioteket arbetar integrerat med såväl beställare som leverantörer av lärosätets utbildningar. Biblioteket bör också samverka med lärosätets högskolepedagogiska verksamhet och andra funktioner som arbetar med kvalitetsutveckling av lärosätets utbildningar.

Biblioteksmiljön utgör en viktig plats på lärosätet, såväl fysiskt som digitalt. Genom att vara inspirerande, flexibel och tillgänglig bidrar biblioteksmiljön till goda studieresultat. Lärmiljöerna i bibliotekets lokaler skiljer sig åt från lärosätets andra studieplatser genom tillgången till fysiska informationsresurser och kvalificerade informationsspecialister. Biblioteksmiljön är också en utmärkt plats för mindre föreläsningar och utställningar som ger studenter en inblick i andra vetenskapsområden än inom det som studierna bedrivs. Många bibliotek har också studieverkstäder som erbjuder stöd i till exempel akademiskt skrivande eller matematik. Biblioteket är en lämplig plats för den samlade ingången för akademiskt stöd till studenter och verksamheten är en viktig del i lärosätets arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande.

---

³ Högskolelagen 1992: 1434, kap. 1, § 8

Knäckfrågor:

- Hur kan bibliotekets pedagogiska kompetenser tas i anspråk i högre grad?
- Hur kan bibliotekets undervisning integreras bättre i lärosätets utbildningar med en progression för studenterna?
- Hur kan biblioteket i ökad omfattning använda digitala tjänster och verktyg för att bibliotekets undervisning ska bli tillgänglig för fler?

Lärosätesbibliotekets betydelse för forskning

Forskning är en av lärosätenas mest centrala uppgifter och biblioteken är ett viktigt stöd i kunskapsproduktionen samt en garant för säker tillgång till kunskap, nu och i framtiden. Det forskningsstöd biblioteken erbjuder innebär allt ifrån insatser för nationella system till stöd för enskilda forskare eller forskargrupper, men även lednings- och utvärderingsstöd. Stödet kan erbjudas i form av befintliga infrastrukturer så som informationsresurser, systemlösningar och analyser eller i lärandesituationer såsom rådgivning, handledning och workshops. Biblioteket har en unik position på lärosätet med sin flervetenskapliga bredd och kontaktytor över flera ämnesområden eller fakulteter.

Bibliotekens arbete med att bistå forskarna med tillgång till relevant litteratur och forskningsmaterial bidrar till förhöjd forskningskvalitet. Avancerad informationssökning är en unik komponent i bibliotekariernas specialistkunskap vilken erbjuds i form av strukturerade eller systematiska sökningar, alternativt leveranser av genomförda sökningar.

Biblioteken stödjer också lärosätets forskare med publicering av forskningsresultat såväl i form av infrastruktur för vetenskaplig kommunikation som kunskap gällande olika publiceringskulturer (till exempel frågor kring öppen tillgång till publikationer, förlagsavtal och publiceringskanalers pålitlighet och impact). Många bibliotek genomför bibliometriska analyser som forskningsutvärderingsstöd åt sin lärosätesledning eller för kartläggning eller uppföljning av forskning åt forskare och forskargrupper.

Stöd i hantering av forskningsdata är ett område under utveckling. Den huvudsakliga uppgiften för biblioteken är kopplad till publicering och tillgängliggörande av forskningsdata. I datahantering ingår även etik, juridik, säkerhet och IT-lösningar. Stödet inom området hantering av forskningsdata sker därför i samarbete med andra aktörer vid lärosätet på grund av områdets mångfacetterade och komplexa karaktär. Biblioteket har goda förutsättningar för ett tydligt uppdrag på lärosätet för att driva frågorna kring hantering av forskningsdata då verksamheten är forskarnära och användarcentrerad.

Knäckfrågor:

- Hur kan biblioteken ytterligare utveckla ett behovsanpassat forskningsstöd i samspel med forskare?
- Hur upprättar biblioteken samarbetet kring forskningsdatahantering med andra funktioner på lärosätet, mellan lärosäten och med andra aktörer, t ex SND och forskningsfinansiärer?

- Hur kan biblioteken arbeta vidare tillsammans med forskare för fler vägar till öppen tillgång till forskningsresultat?
- Hur kan biblioteken tillsammans med lärosätetsledningarna samt i ett nationellt samarbete göra forskningsresultat öppet tillgängliga genom omdirigering av betalningsströmmar?

Lärosätesbibliotekets betydelse för samverkan och nyttiggörande

Biblioteket är lärosätets öppna yta och ingång till forskningsresultat, såväl det egna lärosätets som övrig forskning inom relevanta ämnesområden. Öppenhet mot omvärlden är centralt i lärosätesbibliotekets uppdrag och identitet.

Lärosätesbiblioteken har en betydande roll i att sprida och nyttiggöra lärosätets akademiska verksamhet. Genom sina särskilda kompetenser som informationsspecialister bidrar bibliotekarierna till att lärosätets forskning blir synlig, sökbar och möjlig att återanvända. Dessa kompetenser används ofta av lärosätet för att mäta forskningens genomslag och betydelse, samt i ökande grad även forskningens samhällsnytta. Lärosätesbiblioteken har även hög kompetens vad gäller digitalisering med användaren i fokus och kan därför utveckla digitala lösningar och system.

Bibliotekets utåtriktade verksamhet i det fysiska och digitala rummet kan nyttjas av hela samhället; alltifrån en nyfiken allmänhet, medborgarforskare, entreprenörer till alumner. Lärosätesbibliotekets betydelse som mötesplats för det omgivande samhället kan och bör framhävas. Bibliotekets publika ytor och centrala placering på campus möjliggör samverkan mellan grupper inom lärosätet såsom forskare och lärare men också med aktörer från omkringliggande samhälle. Biblioteket är en kunskapsmäklare som presenterar, visualiserar och populariserar lärosätets forskning och en partner i allt från studentrekrytering till kommunikation med finansörer. Med sin roll kan biblioteket lyfta aktuella frågor i ett nytt format.

Med sina kompetenser och position vid lärosätet, i nära partnerskap med kärnverksamheten, har biblioteket en överbyggande roll i samverkan med andra aktörer såsom andra lärosäten, andra typer av bibliotek och organisationer. Det största samverkansuppdraget lärosätesbiblioteken har just nu är öppen vetenskap och öppen tillgång med forskarsamhället men också övriga omvärlden som avnämare. Här finns stora utmaningar i att synlig- och begripliggöra samt problematisera kunskapsutveckling. Biblioteken har också uppdrag som utbildare inom informationssökning och informationshantering och är därför relevant för det livslånga lärandet.

Knäckfrågor:

- Hur kan lärosätets informationsresurser och medier tillgängliggöras för andra än forskare och studenter?
- Hur kan biblioteken nyttiggöra kompetenser, system och tjänster utanför det egna lärosätet?

- Hur kan högskole- och universitetsbibliotek utveckla relevant samverkan med andra typer av bibliotek?
- Hur kan biblioteken bidra till lärosätets kvalitetsarbete, t.ex. genom utveckling och tillämpning av olika mät- och analysmetoder?
- Hur kan biblioteken kombinera sitt bildnings- och demokratiuppdrag med uppdraget att tjäna det egna lärosätet?